

Arab Spring Dreams: The Next Generation Speaks Out for Freedom and Justice from North Africa to Iran

ไพลิน กิตติเสรีชัย*

บรรณาธิการ: Nasser Weddady & Sohrab Ahmari

สำนักพิมพ์: Palgrave Macmillan, New York

ปีที่พิมพ์: 2012

ความคาดหวังแรกๆที่ผู้เขียนมีหลังจากอ่านชื่อหนังสือเล่มนี้ โดยยังไม่ได้พลิกเข้าไปดูเนื้อหา ด้านใน คือหนังสือเล่มนี้น่าจะเป็นการอธิบายปรากฏการณ์ที่ถูกเรียกกันอย่าง “ติดปาก” ว่า “อาหรับสปริง” (Arab Spring) ที่เริ่มต้นขึ้นตั้งแต่เดือนธันวาคม ค.ศ. 2010 เมื่อประชาชนที่ไม่พอใจระบอบการปกครองเผด็จการที่ดำเนินมายาวนานในหลายๆ ประเทศในภูมิภาคตะวันออกกลางและแอฟริกาเหนือ (MENA—Middle East and North Africa) ออกมาเดินขบวนต่อต้าน และเรียกร้องสิทธิ เสรีภาพ โดยเหตุการณ์เริ่มต้นจากประเทศตูนิเซีย ซึ่งในที่สุดพลังของประชาชนก็สามารถโค่นล้มระบอบการปกครองที่ดำเนินมาอย่างยาวนานของประธานาธิบดีเบน อาลี ได้สำเร็จ จากนั้นเหตุการณ์ในลักษณะคล้ายกันนี้ก็เกิดขึ้นในประเทศอาหรับต่างๆ ในระดับที่แตกต่างกันออกไป ไม่ว่าจะเป็น อียิปต์ เยเมน แอลจีเรีย บาห์เรน ลิเบีย โอมาน โมร็อกโก จอร์แดน และซีเรีย โดยในกรณีสุดท้ายนี้ การต่อสู้ระหว่างระบอบของนายบาชาร์ อัล อัสซาด (Bashar al-Assad) กับกลุ่มผู้ประท้วงต่อต้านรัฐบาล ซึ่งในขณะนี้ได้ลุกลามจนกลายเป็น “สงครามกลางเมือง” อย่างไรก็ดี หนังสือเล่มนี้ไม่ได้มีจุดประสงค์เพื่อบอกเล่าถึงเหตุการณ์ “อาหรับสปริง” โดยในเนื้อหาไม่ได้กล่าวถึงเหตุการณ์ดังกล่าวโดยตรง แต่หนังสือเล่มนี้กลับทำให้ผู้อ่านเข้าใจถึงสาเหตุอันฝังรากลึกซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่นำมาสู่การลุกฮือของประชาชนในครั้งนี้นั่นเอง

หนังสือเล่มนี้คือหนังสือรวมบทความที่เขียนโดยกลุ่มคนรุ่นใหม่ในตะวันออกกลางที่กล้า “ตั้งคำถาม” กล้าแสดงความคิดเห็น กล้าที่จะเล่าถึง “ความฝัน” ที่ไม่เคยถูกทำให้เป็นจริงขึ้นมาได้ในบริบทของสังคมที่เต็มไปด้วยการจำกัดสิทธิ เสรีภาพ ในแทบจะทุกด้าน โดยใช้ทั้งกฎหมาย กฎเกณฑ์ทางศาสนา และจารีตประเพณีเป็นเครื่องมือ และ “ความกล้า” ที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้ก็ถือได้ว่าเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่นำไปสู่ “ความกล้า” ที่จะแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ระบบการเมืองการปกครอง และสังคมความเป็นอยู่ จนนำไปสู่ “ความกล้า” ที่จะออกไปตามท้องถนน ออกไปแสดงพลัง เพื่อโค่นล้ม

* อาจารย์ประจำสาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ระบบเดิมๆ ระบบเดิมๆ **Arab Spring Dreams** เป็นการรวบรวมบทความที่ได้รับรางวัลจากการประกวดในโครงการ “Dream Deferred Essay Contest” ซึ่งจัดขึ้นทุกปีตั้งแต่ค.ศ. 2005 เป็นต้นมา โดย American Islamic Congress (AIC)¹ ที่มาของการจัดการประกวดบทความดังกล่าวมาจาก Ammar Abdulhamid นักเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิมนุษยชนชาวซีเรีย ที่ได้ลี้ภัยทางการเมืองมาอยู่ในสหรัฐอเมริกาตั้งแต่ปีค.ศ. 2005 เนื่องจากความพยายามในการพัฒนาประชาธิปไตยแบบฆราวาสนิยมของเขาภายในสังคมซีเรีย และได้เข้าร่วมงานกับทาง AIC ในเวลาต่อมา โดย Abdulhamid ได้ชี้ให้เห็นความเป็นจริงประการสำคัญที่ว่า “ในขณะที่พวกหัวรุนแรง หรือกลุ่มก่อการร้ายต่างๆ ในภูมิภาคได้ให้แรงกระตุ้นที่จะดึงดูดคนหนุ่มสาวในตะวันออกกลางให้เข้าร่วมกับขบวนการของตน และขัดเกล่าให้เขาเหล่านั้นเป็นพวก “สุดโต่งหัวรุนแรง” ตามไปด้วย แต่กลับไม่มีแรงกระตุ้นใดที่สนับสนุนให้คนรุ่นใหม่เหล่านั้นเสนอความคิดแบบเสรีนิยม ฉะนั้นสิ่งที่เราต้องการคือการประกวดบทความเกี่ยวกับเสรีภาพที่มีเงินรางวัลในจำนวนที่ดึงดูดใจ”² นี่จึงเป็นที่มาของการประกวดบทความประจำปีของ AIC ที่มีเงินรางวัลรวม 10,000 เหรียญดอลลาร์สหรัฐ โดยกระบวนการประกวดแข่งขันทั้งหมดทำผ่านระบบออนไลน์

คำถามที่เป็นโจทย์ในการประกวดแตกต่างกันเล็กน้อยในแต่ละปี แต่ทุกปีโจทย์จะประกอบไปด้วยคำถาม 3 ข้อ ข้อแรก ต้องการให้ผู้เข้าแข่งขันอธิบายถึง “ความเจ็บปวด” (pain) จากการถูกกดขี่ ถูกลิดรอนสิทธิ ข้อที่สอง ต้องการให้ผู้เข้าแข่งขันเสนอโครงการที่เป็นรูปธรรม (action) ที่จะช่วยปรับปรุงส่งเสริมสภาพสิทธิมนุษยชนในสังคมของตนให้ดีขึ้น และคำถามข้อสุดท้าย ต้องการให้ผู้เข้าแข่งขันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่จะนำมาสู่อนาคตที่ดีกว่า (dream) ทั้งนี้ คณะกรรมการที่ทำหน้าที่ตัดสินไม่ได้ต้องการให้ผู้เข้าแข่งขันเขียนบทความที่สะท้อนถึงนโยบายในระดับมหภาค บทบาทของสหรัฐอเมริกาหรือประชาคมระหว่างประเทศ แต่ต้องการสิ่งที่ประชาชนธรรมดาสามารถทำได้เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง โดยผู้ที่ส่งผลงานเข้าประกวดต้องมีอายุไม่เกิน 26 ปี สามารถเลือกที่จะเขียนบทความเป็นภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส หรือ อังกฤษ ก็ได้ และด้วยบริบทสังคม ตลอดจนการเมืองการปกครองในประเทศส่วนมากในภูมิภาคที่ยังเป็นเผด็จการ ไม่เปิดกว้างต่อเสียงวิพากษ์วิจารณ์และความคิดเห็นที่แตกต่าง AIC จึงอนุญาตให้ผู้เข้าแข่งขันสามารถใช้นามแฝงในการส่งบทความเข้าประกวดเพื่อสวัสดิภาพในชีวิตของตน ฉะนั้นจากการเปิดกว้างในการตั้งคำถาม ความหลากหลายของภาษาที่ใช้ ความสะดวกในการส่งผลงาน ประกอบกับเงินรางวัลที่มีมูลค่าที่ค่อนข้างสูง ทำให้ภายในระยะเวลา 5 ปี มีผู้สนใจส่งบทความเข้าประกวดกว่า 8,000 ชิ้น หนังสือเล่มนี้จึงเป็นการรวบรวมบทความชิ้นเด่นๆ จากการประกวดทั้ง 5 ครั้งที่ผ่านมา โดยมีบรรณาธิการ 2 คนที่ทำหน้าที่คัดสรรบทความและเรียบเรียง ได้แก่

¹ American Islamic Congress คือองค์กรอิสระ เป็นกลาง และไม่แสวงหากำไร ที่จัดตั้งขึ้นหลังจากเหตุการณ์โศกนาฏกรรม “11 กันยายน” เพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างคนต่างเชื้อชาติ และศาสนา ตลอดจนสนับสนุนสิทธิมนุษยชน สิทธิสตรี สิทธิในการแสดงออกทางการเมือง และประณาม “การก่อการร้าย” ที่คร่าชีวิตผู้บริสุทธิ์รวมถึงชาวมุสลิมเป็นจำนวนมาก สามารถศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมของ AIC ได้ที่เว็บไซต์ <http://www.aicongress.org/aboutaic/aicstory/>

² แปลมาจากคำพูดของ Abdulhamid ที่ว่า “The problem is that a vast network of religious extremists offers lots of incentives for young Middle Easterners to radicalize but almost no one is offering incentives for young people to express liberal ideas. What we need is an essay contest on liberty with significant cash prizes!”

Nasser Weddady และ Sohrab Ahmari และในส่วนแรกของแต่ละบทความจะเป็นการอธิบายถึงภูมิหลังของปัญหาที่แต่ละบทความต้องการจะสื่อออกมาเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจถึงเนื้อหาที่ผู้เขียนบทความต้องการสื่อออกมาได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

Nasser Weddady คือนักเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิมนุษยชนชาวอาหรับมอริเตเนีย (Mauritania) แต่ไปเติบโตที่ลิเบียและซีเรีย เขาได้มีโอกาสติดตามบิดาที่เป็นนักการทูตไปยังประเทศต่างๆ ในตะวันออกกลาง Weddady ได้พบเห็น รับรู้การละเมิดสิทธิ และกดขี่ข่มเหงประชาชนของระบอบเผด็จการในประเทศเหล่านั้น รวมถึงการค้าทาสผิวสีในมอริเตเนีย ประเทศบ้านเกิดของเขา ประสบการณ์เหล่านั้นเป็นแรงผลักดันที่สำคัญที่ทำให้เขาตัดสินใจเลือกที่จะทำงานเพื่อเรียกร้องสิทธิมนุษยชน แต่การเคลื่อนไหวของเขาทำให้เขาต้องลี้ภัยไปอยู่ที่สหรัฐอเมริกาในค.ศ. 2000 ปัจจุบัน Weddady ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการของ AIC ที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการเผยแพร่ข้อมูล ให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิ และช่วยเหลือเมื่อมีการละเมิดสิทธิเกิดขึ้น อีกทั้งยังเป็นผู้วางแผนและจัดการเกี่ยวกับการประกวดบทความ Dream Deferred Essay Contest อันเป็นที่มาของหนังสือเล่มนี้ นอกจากนี้งานเขียนของเขายังได้ตีพิมพ์ในสื่อชั้นนำอย่าง *International Herald Tribune* และ *Wall Street Journal* เป็นต้น ส่วน Sohrab Ahmari คือนักเขียน นักหนังสือพิมพ์ และนักวิชาการ ชาวอิหร่าน เขาเกิดและเติบโตที่เตหะราน ที่ทำให้เขาเข้าใจถึงการกดขี่ของระบอบเผด็จการ โดยในวัยเด็ก Ahmari เคยถูกสอบสวนโดยเจ้าหน้าที่ความมั่นคงของอิหร่านเกี่ยวกับพ่อแม่ของเขา และเคยถูกลงโทษเนื่องจากนำวีดีโอภาพยนตร์เรื่อง “สตาร์ วอร์ส” ไปที่โรงเรียน เนื่องจากในขณะนั้นการเผยแพร่ภาพยนตร์ต่างประเทศในอิหร่านเป็นสิ่งผิดกฎหมาย และในช่วงวัยรุ่น เขาได้ย้ายมาใช้ชีวิตอยู่ที่สหรัฐอเมริกา งานเขียนของ Ahmari ได้รับการตีพิมพ์ในสื่อชั้นนำ อาทิ เช่น *The Guardian* และ *The New York Daily News* เป็นต้น แม้จะมีพื้นฐานชีวิตที่แตกต่างกัน แต่สิ่งที่บรรณาธิการทั้งสองคนมีร่วมกันคือ ประสบการณ์การกดขี่ การละเมิดสิทธิ และการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นในภูมิภาคตะวันออกกลาง และประสบการณ์เหล่านั้นได้หล่อหลอมความคิด จุดยืน อันแสดงออกมาอย่างชัดเจนในหนังสือเล่มนี้

หนังสือเล่มนี้ประกอบไปด้วยบทความขนาดสั้นจำนวน 35 บทความ โดยบทความทั้งหมดถูกจัดแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มภายใต้หัวข้อ “Trapped” “Unequal” และ “Breaking Through” โดยบทความในกลุ่มของ “Trapped” นั้น มีเนื้อหาที่กล่าวถึง “ความป่วยไข้” ของภูมิภาคภายใต้การปกครองระบอบเผด็จการที่เต็มไปด้วยการฉ้อราษฎร์บังหลวง บวกกับบรรทัดฐานของสังคมที่ปฏิเสธสิทธิของปัจเจก โดยประเด็นที่บทความต่างๆ ในหมวดนี้นำเสนอ มีตั้งแต่ ชาวรักร่วมเพศที่ไม่สามารถเปิดเผยตัวตนที่แท้จริงได้ เพราะอาจหมายถึงการถูกจับกุมและทรมานโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐถึงแม้ว่าประเทศนั้นๆ จะไม่มีกฎหมายที่ระบุ ว่า รักร่วมเพศเป็นสิ่งที่ผิดก็ตาม อย่างเช่นกรณี “Queen Boat Incident”³ ที่เกิด

³ Queen Boat Incident เกิดขึ้นในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2001 ในประเทศอียิปต์ เมื่อตำรวจจับกุมชาย 52 คน ที่เข้าไปใช้บริการสถานบันเทิงของชาวลิเบียที่ชื่อว่า “Queen Boat” โดยตำรวจตั้งข้อหาคนเหล่านี้ว่า “ต่อต้านรัฐบาล” และ “รวมกลุ่มกันจัดตั้งองค์กรนอกกรีต ละทิ้งพระผู้เป็นเจ้า” หนังสือพิมพ์กระแสหลักในอียิปต์ถึงกับพาดหัวข่าวว่าคนเหล่านี้เป็น “พวกบูชาชาตान” เหตุการณ์นี้เป็นที่สนใจและวิพากษ์วิจารณ์ของคนจำนวนมากทั้งในและนอกประเทศ จากเหตุการณ์ดังกล่าว ทำให้ชาวรักร่วมเพศต้องระมัดระวังตัวมากขึ้น และสิทธิ การแสดงออกที่น้อยอยู่แล้ว กลับถูกลิดรอนลงไปอีก

ขึ้นในอียิปต์ ช่วงค.ศ. 2001 ระบบอุปถัมภ์ในคูเวต การซื้อสิทธิ์ขายเสียงและการโกงการเลือกตั้งในอียิปต์ การทำร้ายร่างกายและละเมิดทางเพศผู้ต้องหาที่เป็นเด็กและเยาวชนในเยเมน การลิดรอนสิทธิทางการศึกษาของชนกลุ่มน้อยทางศาสนาในอิหร่าน และการเหยียดผิวในซูดาน เป็นต้น โดยประเด็นที่บทความส่วนใหญ่สะท้อนออกมาแม้จะเป็นประเด็นที่แตกต่างกันแต่มีสิ่งที่เหมือนกันคือ สิ่งที่น่ากลัวไปกว่าการถูกกดขี่ และลิดรอนสิทธิจากบรรทัดฐานของสังคม และการปกครองของระบอบเผด็จการ ก็คือการที่กลไกดังกล่าวทำให้คนเหล่านี้รู้สึกตัวว่า ตัวเอง “ผิด” ที่ “แตกต่าง” ซึ่งเป็นการอธิบายข้อหัวข้อ “Trapped” ที่หมายถึงการ “ติดกับ” หรือ “ติดบ่วง” ได้เป็นอย่างดี เพราะการลิดรอนสิทธิที่ทำเป็นระบบและได้รับการสนับสนุนโดยสถาบันหลักของสังคมเช่นนี้ ไม่เพียงแต่จะกดทับสิทธิทางร่างกายของผู้คน แต่ยังทำให้ประชาชน “ติดบ่วง” ที่ถูกเรียกเพื่อสร้างความชอบธรรมว่า “ศีลธรรม” และ “ความถูกต้อง” นั่นเอง

ในส่วนที่สอง ภายใต้หัวข้อ “Unequal” เป็นการรวบรวมบทความเกี่ยวกับ “ความเหลื่อมล้ำทางเพศระหว่างหญิงและชาย” ในภูมิภาคตะวันออกกลาง เนื่องจากฐานะของผู้หญิงในภูมิภาคนี้เป็นปัญหาที่มีการวิพากษ์วิจารณ์ ถกเถียงกันอย่างแพร่หลาย และทำให้มีผู้ส่งบทความเกี่ยวกับเรื่องนี้มาค่อนข้างมากในการประกวด เนื่องจากสถานภาพของผู้หญิงนับว่าเป็นปัจจัยชีวิตสำคัญปัจจัยหนึ่งที่จะบอกว่าสังคมนี้เป็นสังคมที่ “เปิดกว้าง” มากน้อยเพียงใด ปัญหาที่บทความในส่วนนี้หยิบยกขึ้นมาตั้งแต่ความไม่เท่าเทียมทางการศึกษา เศรษฐกิจ รวมไปถึงเสรีภาพในการเดินทางที่จำเป็นต้องมีญาติหรือเพื่อนผู้ชายเดินทางไปด้วย อย่างในกรณีที่ Samar al-Mazghani จากตูนิเซีย ได้อธิบายไว้อย่างชัดเจนในบทความ “The Cat at the Border Crossing” ไปจนถึงประเด็นที่ร้ายแรงถึงชีวิตอย่าง “Honor Killings” ที่หมายถึงการฆ่าสมาชิกครอบครัวที่เป็นผู้หญิงที่มีพฤติกรรมทำให้ครอบครัว “เสื่อมเสียเกียรติและชื่อเสียง” และเมื่อคิดถึงลักษณะนี้ไปถึงชั้นศาล ศาลก็มักจะตัดสินลงโทษสมาชิกครอบครัวที่เป็นฆาตกรในอัตราโทษที่ไม่รุนแรง อย่างเช่นที่มักเกิดขึ้นในจอร์แดน และซีเรีย อย่างไรก็ตาม “ความเหลื่อมล้ำ” หรือ “ความไม่เท่าเทียม” นั้น นอกจากจะเกิดขึ้นระหว่างเพศแล้ว ที่เลวร้ายยิ่งไปกว่านั้นคือการที่คนๆ หนึ่งนอกจากจะเป็นผู้หญิงแล้ว ยังเป็นชนกลุ่มน้อยในทางเชื้อชาติและศาสนา อย่างที่ในบทความ “The Sacred Membrane” ที่เขียนขึ้นโดยผู้ที่ใช้นามแฝง S.M. ที่ได้อธิบายถึงชีวิตของผู้หญิงชาว Amazigh⁴ คนหนึ่งในประเทศโมร็อกโก

“Breaking Through” คือส่วนสุดท้ายที่รวบรวมผลงานของนักเขียนที่สะท้อนถึงความกล้าที่จะเรียกร้องการเป็นพหุนิยม ความเท่าเทียมกันทางเพศ และความโปร่งใสตรวจสอบได้ของรัฐบาล โดยบรรยายถึงโครงการหรือกิจกรรมที่ประสบความสำเร็จในการสร้างความเปลี่ยนแปลง รวมไปถึงความคาดหวัง และ “ความฝัน” สำหรับอนาคตที่ดีกว่า บทความในส่วนนี้มีเนื้อหาที่หลากหลายตั้งแต่ความ

⁴ Amazigh หรือที่รู้จักกันในอีกชื่อหนึ่งว่า “Berber” คือเชื้อสายดั้งเดิมของคนที่ย้ายอยู่ในประเทศแถบแอฟริกาเหนือ ก่อนที่อาหรับจะเข้ามายึดครอง ฉะนั้นในปัจจุบัน ชาว Amazigh ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามเหมือนชาวอาหรับ อันเป็นผลมาจากรัฐบาลหลังยุคอาณานิคมของประเทศอย่างโมร็อกโก แอลจีเรีย ลิเบีย และตูนิเซีย ได้พยายามสร้างอัตลักษณ์แห่งชาติให้เป็น “อาหรับ” โดย “กลืน” วัฒนธรรมอื่นๆ เพื่อ “ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน”

พยายามในการเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของ GONGOs (Government-Organized NGOs)⁵ เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงจากภายใน การประท้วงความไม่ยุติธรรมของครูที่ให้คะแนนไม่เป็นธรรมอันเป็นจุดเริ่มต้นของการตระหนักในสิทธิที่ไม่ควรถูกละเมิดของปัจเจก ไปจนถึงการจินตนาการถึงอนาคตที่ดีกว่า อนาคตอันพึงปรารถนา อนาคตที่ผู้หญิงชาวคูเวตจะสามารถขับรถและมีอิสระในการเดินทาง หรืออนาคตที่การแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างสามารถทำได้ และไม่เป็นอันตรายต่อเจ้าของความคิดเหล่านั้น บทความสุดท้ายของ “Breaking Through” เขียนโดย Mariam Bazeed ได้แสดงถึงตัวอย่างของการพยายาม “ก้าวข้าม” การกดขี่และแสดงถึงความกล้าหาญในการต่อสู้กับความอยุติธรรม ซึ่งเธอเองได้เคยส่งบทความเข้าประกวดในโครงการนี้หลายต่อหลายครั้งโดยขอให้ผู้จัดการประกวดปิดบังชื่อจริงของเธอไว้ แต่ในบทความชิ้นนี้ที่มีชื่อว่า “Anonymous No More” Bazeed ประกาศอย่างชัดเจนว่าหากทุกคนยังไม่กล้าขึ้นมาต่อสู้อย่างเปิดเผย การเปลี่ยนแปลงที่แท้จริงคงไม่สามารถเกิดขึ้นได้

นอกเหนือจากเนื้อหาที่กล่าวโดยสรุปข้างต้นแล้วนั้น หนังสือเล่มนี้ยังมีความสำคัญและความน่าสนใจอีก 3 ประการด้วยกัน ประการแรก หนังสือเล่มนี้เป็นตัวอย่างหนึ่งของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและเริ่มแพร่หลายในปัจจุบัน คือการสร้าง “พื้นที่ประชาคม” หรือ “civic space” จากภายนอก เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาพื้นที่ในลักษณะดังกล่าวจากภายในภูมิภาคตะวันออกกลาง ที่บริบททางการเมืองและสังคมยังปิดกั้นเสรีภาพในการแสดงออกของประชาชน ประการที่สอง หนังสือเล่มนี้เป็นหลักฐานชิ้นหนึ่งที่พิสูจน์ว่า ทศนคติที่นักวิชาการและสื่อตะวันตกมีต่อภูมิภาคนี้ เช่น “Arab Exceptionalism” หรือ “Middle East Exceptionalism”⁶ นั้นเป็นสิ่งที่ผิดพลาด คลาดเคลื่อน เพราะนักเขียนรุ่นใหม่เหล่านี้ได้พิสูจน์แล้วว่า แม้พวกเขาเหล่านั้นจะเกิดและเติบโตภายใต้วัฒนธรรมแบบอาหรับและอิสลาม เขาก็ยังต้องการสิทธิ เสรีภาพ ต้องการประชาธิปไตย และพร้อมที่จะต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสอดคล้องกับปรากฏการณ์ “อาหรับสปริง” ที่เกิดขึ้น ฉะนั้น ภูมิภาคตะวันออกกลางจึงไม่ใช่ “ข้อยกเว้น” แต่ผู้เขียนเชื่อว่าภูมิภาคดังกล่าวกำลังอยู่ในกระบวนการ “เปลี่ยนผ่าน” และประการสุดท้าย หนังสือเล่มนี้ทำให้ผู้อ่านเข้าใจถึงปรากฏการณ์ทางการเมืองที่แพร่กระจายไปในประเทศอาหรับ หลายประเทศ ได้ลึกซึ้งขึ้นโดยระเบียบวิธีแบบสังคมวิทยา ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกระแสหลักเกี่ยวกับภูมิภาคนี้ มักให้ความสำคัญกับนโยบายและบทบาทของมหาอำนาจและปรากฏการณ์ระดับมหภาคที่เกิดขึ้น จนละเลยความเป็นจริงของ

⁵ GONGOs คือรูปแบบขององค์กรนอกภาครัฐ หรือ NGOs ส่วนใหญ่ในตะวันออกกลาง คือเป็น NGOs แต่ในนาม แต่ในความเป็นจริงแล้วรัฐบาลจะเข้าไปมีส่วนร่วมไม่ว่าใดก็ตามทางหนึ่ง เช่น เข้าไปเป็นผู้สนับสนุนเพื่อที่จะได้สามารถตรวจสอบและควบคุมกิจกรรมในการเมืองประเทศที่ปกครองด้วยระบอบกษัตริย์ พระบรมวงศานุวงศ์ ก็จะเข้าไปเป็นองค์อุปถัมภ์ เป็นต้น

⁶ “Arab Exceptionalism” และ “Middle East Exceptionalism” คือ ข้อเสนอที่ว่า “โลกอาหรับ” และ “ภูมิภาคตะวันออกกลาง” มีลักษณะเฉพาะตัวที่ไม่สามารถพัฒนาประชาธิปไตยให้ก้าวหน้าได้เหมือนอย่างภูมิภาคอื่นๆ ด้วยว่า ประเทศส่วนใหญ่ในตะวันออกกลางมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่ไม่ส่งเสริมประชาธิปไตย ทั้งวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลมาจากศาสนา และวัฒนธรรมเผ่าดั้งเดิมที่ไม่ได้สนับสนุนสิทธิ เสรีภาพของปัจเจก เหตุผลประการที่สองก็คือ การพึ่งพารัฐในระดับสูงของกลุ่มทางสังคมต่างๆ ซึ่งจะทำให้ชัดเจนในประเทศที่มีรายได้จากการขายน้ำมัน และประการสุดท้าย คือปัญหาในทางปฏิบัติที่อาจจะกระทบกับเสถียรภาพของรัฐ คือการเลือกตั้งเสรีเป็นสิ่งที่ไม่สามารถควบคุมผลลัพธ์ได้ และผู้ที่ชนะการเลือกตั้งในภูมิภาคนี้ก็มิแน่ว่าจะเป็นกลุ่ม “สุดโต่งทางศาสนา”

สังคมในระดับจุลภาค อย่างเช่นการตั้งของสังเกตของ Weddady และ Ahmari ที่ว่า ถึงแม้ว่าการแก้ไข ปัญหาความขัดแย้งระหว่างอิสราเอล-ปาเลสไตน์จะประสบความสำเร็จในอนาคต แต่ก็คงไม่ได้ทำให้ ผู้หญิงในซาอุดีอาระเบียได้รับอิสระในการเดินทาง เป็นต้น

หนังสือเล่มนี้ เหมาะกับผู้ที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับภูมิภาคตะวันออกกลาง ไม่ว่าจะเป็นนัก วิชาการหรือไม่ใช่ก็ตาม เนื่องจากภาษาอังกฤษที่ใช้เน้นเข้าใจง่าย การจัดเรียงประโยคไม่ได้ซับซ้อนเหมือน ในรูปแบบของตำรา หนังสือรวมบทความนี้จะทำให้ผู้อ่านเข้าใจปัญหาพื้นฐานของภูมิภาคตะวันออกกลาง ได้ชัดเจนขึ้น และสามารถนำไป “ต่อยอด” ในการศึกษาเกี่ยวกับภูมิภาคนี้โดยตรง หรือการศึกษา เปรียบเทียบกับสังคมในประเทศโลกที่สามอื่นๆ รวมทั้งสังคมไทยด้วย